

Cisterciáci z Nepomuku v exilu za husitských válek (1419–1436)

ONDŘEJ VODIČKA

Osudy katolických exulantů ze zemí Koruny české za husitských válek představují jedno z málo probádaných témat české medievalistiky. Výjimkou v tomto ohledu nejsou ani cisterciáci z kláštera Nepomuk v západních Čechách, jehož výzkumu brání zejména ztráta klášterního archivu.¹ Doposud bylo známo pouze tolik, že konvent opustil klášterní budovy pravděpodobně v roce 1418, tedy ještě před jejich dobytím, a uchýlil se do mateřského kláštera Ebrach ve Francích, kde byl nějakou dobu uložen nepomucký archiv a až do zrušení tohoto kláštera i nepomucká knihovna.²

Objevy nových pramenů v bavorském státním archivu ve Würzburgu, kde jsou deponovány fondy kláštera Ebrach, umožnily zásadním způsobem rozšířit znalosti o problematice katolického exilu a zejména o osudech nepomuckého konventu. Jedná se především o pět sešitů účtů ebrašského dvora v Norimberku z let

1) Nepomucký archiv byl za husitských válek přemístěn neznámo kam. Dříve nebo později ale skončil v mateřském Ebrachu, odkud jej v roce 1583 na příkaz císaře Rudolfa II. odvezl rada dolnorakouské komory Sebald z Plavna. Od té doby je archiv nezvěstný. Viz Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142–1420. I. Fundace 12. století*, Praha 2013, s. 283.

2) Takto shodně uvádějí Franz Machilek, Jaroslav Kadlec, Günter Dippold a Kateřina Charvátová. Viz Franz MACHILEK, *Die Zisterzienser in Böhmen und Mähren*, Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen – Mähren – Schlesien 3, 1973, s. 185–220, zde s. 192; Jaroslav KADLEC, *Katoličtí exulanti čeští doby husitské*, Praha 1990, s. 56; Franz MACHILEK – Margarita MACHILEK, *Der Liber breviarum der Prager Kathedralkirche in der Universitätsbibliothek Würzburg (M. p. th. f. 131)*, Umění 41, 1993, s. 375–385, zde s. 375; Günter DIPPOLD, *Plass und Nepomuk – die böhmischen Tochterklöster von Langheim und Ebrach*, Frankenland 49, 1997, s. 20–31, zde s. 24, 25. K. CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu I*, s. 302.

1419, 1421, 1423, 1425 a 1427, které vedl správce dvora a pozdější ebrašský opat Heřman z Kottenheimu.³ Mezi zaznamenanými transakcemi lze nalézt i mnohé, které se týkají nepomuckého konventu.⁴ Po uzavření účetního období navíc Heřman (respektive jeho písař a patrně i jiní mniši) dále používal prázdná folia sešitů a zapisoval na ně koncepty listů, z nichž některé byly určeny exulantům.

Studie se dále opírá o ebrašskou tzv. Agricolovu kroniku ze 16. století. Její poslední, čtvrtý díl obsahuje v pasážích o ebrašských filiích mimo jiné i okomentované opisy dokumentů z 15. století, které autor považoval za zajímavé.⁵ K tomuto prameni je potřeba přistupovat s určitým kritickým odstupem, jelikož ve svých komentářích obsahuje mnohé informace spekulativního charakteru. Opisy konceptů exulantských listů se však s dochovanými originály až na drobné odchylky (občasná chybná rozvedení paleografických zkratk apod.) shodují, a není proto důvod zpochybňovat ty, jejichž originály již nejsou k dispozici.

Dočasně rozptýlení konventu (většinou na dobu tří let) bylo v cisterciáckém řádu poměrně běžným řešením ekonomické krize, přičemž však konvent jako právní subjekt nadále existoval a jeho jednotliví členové si podrželi své funkce.⁶ Podle zmíněných pramenů se nepomučí mniši v době jednání o rozpuštění konventu intenzivně zajímali o to, kdo má de facto stanout v jejich čele (de iure byl i nadále hlavou společenství opat). Ve čtvrtém díle Agricolovy kroniky se dochoval opis listu z 9. srpna 1417, jehož předlohou byl údajně koncept v dnes již nezvěstných účtech ebrašského dvora v Norimberku za rok 1413 (pravděpodobně účetní rok 1. prosince 1412 – 31. listopadu 1413).⁷ Tento list je adresován Heřmanovi,

3) Staatsarchiv Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, A236II/8220, A236II/8222, A236II/8224, A236II/8226. Účty začínají vždy 1. prosince předchozího roku a končí k 31. listopadu roku následujícího. Všechny sešity mají přibližně 40 folií. K ebrašskému dvoru v Norimberku viz Eugen FRANZ, *Der Ebracher Hof zu Nürnberg*, Heimatblätter des Historischen Vereins von Bamberg 6/7, 1927/1928, s. 77–87, zde zejm. s. 78. Ve sledované době se patrně jednalo o hrázděnou budovu, která se nacházela na místě dnešního bloku mezi Ebracher- a Postgässchen a mezi Karolinen- a Adlerstrasse.

4) Pro převody měn v této studii byly použity kurzy vysledované ze samotných pramenů, které nabízí několik vhodných pasáží s převodními údaji (1 uherský zlatý = 21 pražských grošů, 1 rýnský zlatý = 16 pražských grošů). Tyto vysledované kurzy přibližně (+/- 1 groš) odpovídají kurzům uváděným v publikacích o pozdně středověké numismatice. Pouze v případě feniků, kde existuje široká řada různých ražeb rozdílné hodnoty a v použitých pramenech není k dispozici převodní vztah, jsem se na základě vícera příkladů v literatuře rozhodl použít uměle stanovený kurz (1 gr. = 6 feniků), který snad v rámci možností alespoň přibližně odpovídá dobovým poměrům a značně ulehčuje převody měn. Dále je třeba zdůraznit, že všechny zlaté bez dalšího určení považuji za uherské zlaté, jak tomu je i v jiných dobových pramenech z téhož regionu. Srov. např. Franz BASTIAN, *Das Runtingerbuch 1383–1407 und verwandtes Material zum Regensburger-südostdeutschen Handel und Münzwesen* 3, Regensburg 1943, s. 275, 284. Mřežování je v citacích naznačeno přeškrtnutím a znaky „<“, „>“.

5) StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-I, D7/16-II, D7/16-III, D7/16-IV (Agricola Chronik I–IV). Téma útěku cisterciáků před husity ze zemí Koruny české autor považoval za velmi zajímavé a opisy exulantských listů ohledně hmotného zabezpečení dokládal trpký úděl vyhnanců.

6) Podrobnosti k rozpuštění sedleckého a hradištského konventu v roce 1281 uvádí K. CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu* I, s. 106, 258.

7) StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 126r–127r: *Proxime in monasterio vestro cum essem constitutus, mihi duxistis supplicandum, ut super illo communi dicto, an scilicet in dispergendo aliquem conventum prior debeat esse primus ... In ordine non continetur*

převorovi v Nepomuku, a je nadepsán *Consilium super dispersionem religiosorum*. Podle obsahu požádal nepomucký převor Heřmana z Kottenheimu při jeho dřívější návštěvě v Čechách, aby v mateřském klášteře zjistil, zda má stát v době rozptýlení (*in dispergendo*) v čele konventu převor. Po zvážení mu starší bratři ebrašského kláštera zaslali následující odpověď: Podle statut řádu nemá konvent v době rozptýlení vést převor, ale *praesidens*. Konkrétně při rozptýlení nepomuckých jím má být převor, přičemž toto ustanovení podléhá schválení nepomuckého opata a jeho rádců.

Heřman z Kottenheimu dále žádal ebrašského opata, aby mohl nepomucký převor strávit dobu rozptýlení na vysokém učení v Praze. Opat rozhodl, že pokud má převor mezi známými a příbuznými někoho, u koho by mohl pobývat, má se k němu odebrat. Pokud by to však situace umožnila, má dát převor přednost studiu a jiným beneficiím. Svolení generální kapituly rozpustit z ekonomických důvodů konvent nese datum 22. září 1417, a samotné rozpuštění se tedy patrně událo v následujícím roce.⁸ Zprávy o nákupu koní od mateřského kláštera Ebrachu v průběhu roku 1419 naznačují, že se konvent nové situaci systematicky přizpůsoboval. Postupně zde byli koupeni koně v celkové hodnotě 28 uherských zlatých⁹ a za jiného zůstal konvent nějakou dobu tři kopy grošů dlužen.¹⁰ Klášterní budovy ale prozatím asi nebyly opuštěny úplně a ebrašští zde měli nějaké vyřizování, jelikož ebrašský mnich Ota se v roce 1419 vracel z Nepomuku na náklady Heřmana z Kottenheimu.¹¹ Dne 25. dubna 1420 byl klášter dobyt a vypálen táborským vojskem.¹² Bohuslav ze Švamberka musel při přijetí klášterního zboží do zástavy od Zikmunda Lucemburského

expresse, quod prior debet primus de emittendis fratribus tempore dispersionis alicuius conventus, sed sicut habetur in statutis ordinis, tempore dispersionis non debet esse prior, sed tantum praesidens, et ex illo scripto videntur aliqui elicere hoc commune dictum: Quod in dispersione prior debet esse primus, quanquam tamen sit de illo quoad vestram personam venerandam, totum stat in domino abbate et saniori parte vestrorum consiliariorum. Caeterum domino nostro abbati vestro visitatori iteratis vicibus humiliter supplicavi, quatenus vobis faveret, ut tempore dispersionis in studio pragensi absque vestri monasterii damno possesit permanere. Ad communes preces sic respondit: Si prior habet aliquem in re sive in spe apud cognatos et consanguineos suos, cum illo potius debet extremae necessitati sui monasterii, quem proprio commodo et quieti providere. Nihilominus tamen cum fortuna Deo propitio arriserit melior, volumus ipsum pronunc priorem, quoad studium et altiora beneficia aliis favorabiliter preferre.

8) StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 127v: *Eodem anno misit iste Hermannus d. abbati copiam approbationis capituli generalis dispersionis facienda conventualium a d. abbate nepomungensi ob debita, sub dato SS. Mauritii et sociorum martyrum.* K. CHARVÁTOVÁ, *Kláster Nepomuk (Pomuk) – Historie*, in: *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech, ed. Daniela Houšková, Praha 1994, s. 50, uvádí pro pravděpodobné rozpuštění konventu rok 1418.

9) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 11r: *De equis venditis: Primo de equo vendito in Nepomuck <pro XII florenis>. Item XIII florenis. I florenis. Item XII florenis. Summa 28 floreni.* Pokud by byla cena jednoho koně srovnatelná s cenami koupených nepomuckých koní o tři roky později, znamenalo by to prodej pěti koní.

10) Tamtéž, fol. 46r: *Mutuavi diversis personis: <Monasterium de Nepomuck tenetur III sexagenas grossorum pro equo.>*

11) Tamtéž, fol. 37r: *Pro expensis meis et famulorum: Primo nonno Ottoni pro reversione de Pomuck X grossos.*

12) Vavřinec z BŘEZOVÉ, *Kronika husitská*, in: FRB V, ed. Jaroslav Goll, Praha 1893, s. 364. Srov. též J. KADLEC, *Katolictí exulanti*, s. 56. K. CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu* I, s. 213.

přijmout podmínku, že zde bude vyživovat osm mnichů.¹³ Nemáme však zprávy o tom, že by se do kláštera kdokoli vracel.

Dosavadní bádání rekonstruovalo osud nepomuckých exulantů především podle osudů jejich rukopisů. Avšak manuskripty, které jistě či pravděpodobně pocházejí z nepomucké klášterní knihovny a přes knihovnu kláštera Ebrach doputovaly na své současné místo uložení, do univerzitní knihovny ve Würzburgu, jsou známy všeho-
všudy dva.¹⁴ Rukopis *Bartholomaeus Urbinae: Sancti Aurelii Augustini milleloquium* z druhé poloviny 14. století obsahuje ebrašskou vlastnickou poznámku ze 17. století a kolofon, podle kterého jej sestavil nepomucký opat Jarloch.¹⁵ Svazek *Vitae diversorum Sanctorum* z 12. a 13. století obsahuje tři vlastnické poznámky, nepomuckou ze 13. století a dvě ebrašské ze 17. století, přičemž jedna z nich udává, že dříve rukopis patřil klášteru v Nepomuku.¹⁶ S nepomuckou knihovnou se do Ebrachu údajně měl dostat i breviář pražské katedrály, nicméně důkazy pro tuto teorii rukopis sám neposkytuje.¹⁷ Další kodex nepomucké provenience je dnes uchovávan v Jagellonské knihovně v Krakově.¹⁸ Avšak ke „stopování“ exulantů na základě uložení jejich rukopisů je potřeba přistupovat s opatrností. O zrádnosti těchto informací svědčí například záznam v účtech ebrašského dvora v Norimberku z roku 1427: Heřman z Kottenheimu tehdy vykoupil dva svazky *Antiquitates Judaicae* Flavia Josefa a dva nespécifikované svazky Isidora ze Sevilly, prodané nepomuckými norimberským dominikánům.¹⁹ Kdyby k vykoupení rukopisů nedošlo, hledali bychom nepomucké exulanty i v tomto klášteře?

Podle dosavadních závěrů (viz pozn. 2) exilové konventy nejčastěji vyhledávaly volné kapacity v síti institucí, na kterou byly organizačně a osobně napojeny, a odcházely do klášterů mateřských nebo nacházejících se ve stejné řádové provincii.

13) AČ II, ed. František PALACKÝ, Praha 1842, č. 341, s. 189.

14) Respektive tři, pokud počítáme cisterciácký misál české provenience z přelomu 14. a 15. století se signaturou M.p.th.f. 104-cf, jak to činí Milada SVOBODOVÁ, *Nově nalezený kodex z předhusitské knihovny cisterckého opatství v Pomuku*, Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 19, 2005–2006, s. 18–32, zde s. 18.

15) Universitätsbibliothek Würzburg, Abteilung Handschriften und Alte Drucke, sign. M.p.th.f. 81, fol. 1r: *Monasterii Beatae virginis de Ebrach*; tamtéž, fol. 189v: *Explicit ... comparatum per dominum Gerlacum abbatem ordinis sancti Bernhardi de Pomuc amatorem sacre scripture*.

16) UB Würzburg, Abteilung Handschriften und Alte Drucke, sign. M.p.th.q. 46, fol. 1r: *Monasterii Beatae Mariae Ebracensis. Olim Monasterii Beatae Mariae de Nepomuck filiae Ebracensis* (17. století). Tamtéž, fol. 161v: *Liber Sancte Marie in Pomuc* (13. století). Kurt REINDEL, *Ein Legendar des 12. Jahrhunderts aus dem Kloster Pomuc (Diöz. Prag)*, in: Festschrift für Max Spindler zum 75. Geburtstag, edd. Dieter Albrecht – Andreas Kraus – Kurt Reindel, München 1969, s. 143–163.

17) F. MACHILEK – M. MACHILEK, *Der Liber breviararius*, s. 375–385; Franz MACHILEK, *Der Liber breviararius der Kathedalkirche St. Veit zu Prag von ca. 1384 und seine topographischen Angaben*, in: Heiliger Raum, ed. Franz Xaver Kohlschein, Münster 1998, s. 207–224.

18) F. MACHILEK – M. MACHILEK, *Der Liber breviararius*, s. 381. Antonín FRIEDL, *Graduál bratra Gotzwinna, mnicha kláštera Nepomuckého*, Památky archeologické 36, 1928–1930, s. 15–46. Kamil BOLDAN, *Ke vzniku a osudům rukopisu XIX C 49 Státní knihovny ČSR*, Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků 6, 1990, č. 1–2, s. 5–39. Jiří KUTHAN, *Poklady cisterciáckých klášterů v Čechách a na Moravě*, Umění 35, 1988, s. 127–141.

19) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8226, fol. 56v: *Item ... nec non pro redemptione duorum voluminum Josaphi Antiquitatis et duorum voluminum Ysidori monasterii nepomuckensis que vendita fuerunt monasterio predicatorum in Nurenberg XLVIII^{to} florenos*.

Na druhé straně ale skýtala jisté východisko i soustava institucí a majetků vlastního kláštera podřízených (především městské a hospodářské dvory). V případě nepomuckých se jedná o kombinaci obou možností. Opat Arnold (1410/1411–1429)²⁰ a část konventu za husitských válek trvale sídlili při hospodářském dvoře ve Weinzierlu u Kremže, Arnold ale často cestoval a pobýval i ve Vídni na dvoře kláštera Heiligenkreuz,²¹ v Ebrachu nebo na ebrašském dvoře v Norimberku.²² Na dvoře ve Weinzierlu opata coby zmocněnec v době jeho nepřítomnosti zastupoval služebník Ondřej Stader.²³ Někteří nepomuční mniši se však již záhy po rozpuštění konventu rozešli po zahraničních kláštorech. Jindřich z Koburgu se v roce 1420 nacházel v klášteře Rein (filiace kláštera Ebrach)²⁴ a někdy před 24. srpnem 1421 přišel přes Vídeň do Norimberka (nesl listy od ebrašských studentů ve Vídni do ebrašského dvora v Norimberku).²⁵ Mnich Gerlach v roce 1420 nebo 1421 sídlil v klášteře cisterciáček v Peilenhofen u Řezna.²⁶ V roce 1424 pobýval bratr Herman de Tinea v klášteře Altenberg (poblíž Kolína nad Rýnem) a byl zapojen do odvozu nepomuckých cenností.

20) Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu I*, s. 301, 319. Opat Arnolda naposledy uvádí v roce 1424, nicméně Arnold stál v čele konventu ještě o pět let později, jak dokazuje kvitance z 10. listopadu 1429 – viz pozn. 76.

21) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8226, fol. 12r: *Lieber Fridrich, ich bite euch mit demütigen fleiss und ernst, daz ir <innegelossen briff bey einem gewissen boten schicken und senden wollet geben und wurten wollet in der herren von den Heiligen creucz hoff oder in anderen munich hofen zu Wym> fragen und forschen wollet nach dem erwirdigen in Gote vatter und herren herren Arnoltem appte des closters Nepomuck gelegen in Pehem und im dise innegelossen briff geben <ob er do ist> wer er aber nit do zu win, so schickt die obgenanten briff bey einen gewissen boten in der von Nepomuck hoff bey Crems gelegen, do findet man in oder seinen gewalte, und waz man dem boten zu lon sol geben, daz verschreibt do hin so wirt ez on zweifel zustimd betzalt und auss gerucht.*

22) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 22v: *Comparavi paternitate vestre et domino abbati de Nepomuck pannum pro cucullum vulgariter dictum topelspeyrer, sed non audebam transmittere propter [nadepsáno: armigerorum] clientes iam undique in via ambulantes. Tamtéž, sign. A236II/8222, fol. 3r: Insuper literas universalem vobis presentandos per dictum Andream Stader prefato venerabili patri et domino abbati de Nepomuk ad curiam nostram in Nurenberg per aliquem mercatorem vel studentem remittere studeatis.*

23) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8222, fol. 3r: *Fratre carissime, literam presentibus interclusam vobis dirigit venerabilis pater et dominus dominus Arnoldus abbas in Nepomuk, suplicans caritati vestre instantissime, quatenus eandem quamtotius poteritis per aliumque fidelem <vobis> nuncium transmittere velitis in Weinzurl prope Krems fammiliari suo Andree Stader. Tamtéž, fol. 8v: Ceterorum alias vobis misi literam venerabilis patris et domini domini abbatis de Nepomuck presentandam in Weinzurl prope Krems [nadepsáno: Andree Stader] familiari sue ibidem...*

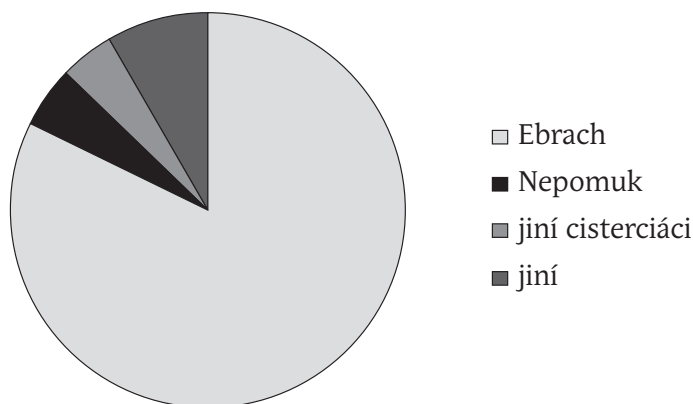
24) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 6r: *Opis: StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 123v: Caeterum intimetis nonno Henrico de Koburg in Nepomuck professo, modo morandi in Runa, quod habeam 40 grossos bohemicales sibi assignandos pro quadam cuculla in ussum nonni Wilhelmi portarii quondam in Nepomuck deputati.*

25) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 21r: *...post hoc venit nonnus Henricus de Koburg in Nepomuck professus cum literis vestris, cui, sicut scripsitis, dedi XVIII solidos denarios wienenses. Idem Henricus remissit vobis literam presentibus interclusam quam maiore destinatum ad locum prout in super scriptionem videritis exaratum.*

26) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8220, fol. 56v: *<Noverandum, quod Gerlacus de Nepomuck stat in monasterio monialium prope Ratisponam proprie dictum Bullenhoven, pro nunc visitator ibidem dominus de Walderbach alias dominus de Cesarea, cui dedi II florenos ungaricales de florenis domini abbatis de Nepomuck.> Vizitace tohoto kláštera byla v roce 1426 na sedm let svěřena opatu ve Waldsassen, viz StA Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, č. 619. Dobový opis StA Amberg, Kloster Waldsassen, Akten 402, fol. 123r, 123v.*

Generální kapitula totiž tamnímu opatu přikázala, aby zmíněného mnicha všemi prostředky donutil přivést zpět z *Pennultz* nepomucké knihy a další věci.²⁷

Z ekonomických a „komunikačních“ důvodů byli nepomučtí v intenzivním kontaktu se zmíněným ebrašským dvorem v Norimberku. Dva sešity tamních účtů (za roky 1419 a 1421) obsahují rubriku *hospitalitas*,²⁸ do které si Heřman z Kottenheimu zaznamenával jména a případně i tituly osob, které pod střechou ebrašského dvora přespávaly a jedly na náklady této instituce. K těmto základním informacím dále doplňoval počet strávených nocí (v případě návštěvy bez přespání pak typ jídla, většinou *prandium* – oběd), počty ubytovaných služebníků, spolucestujících a ustájených koní. Analýzou účtů je možné statisticky posoudit, do jaké míry exulanti z Nepomuku Heřmanovy pohostinnosti využívali. Detailnost těchto informací vybízí k přesnějšímu vyčíslení než k pouhému zjištění počtu návštěv a počtu strávených nocí. Získané údaje jsem proto prolnul s počty „hlav“ (lidských i zvířecích), jimž se u Heřmana dostalo jídla a přístřeší. Díky tomu lze vytižení dvora vyjádřit v počtech „pohoštění“, která Heřman poskytoval.²⁹



Skladba „pohoštění“ na ebrašském dvore v Norimberku v období 1. prosince 1418 – 30. listopadu 1419 podle příslušnosti návštěvy

27) *Statuta capitulorum generalium ordinis Cisterciensis IV (1401–1456)*, ed. Joseph Marie CANIVEZ, Louvain 1936, anno 1424, č. 28: *Abbat de Veteri monte committit et districte praecipit generale capitulum, quatinus per omnes ordinis censuras et iuris ac iustitiae vias compellat fratrem Hermannum de Tinea, monasterii de Nepomibus, professum ad restituendum abbati dicti loci de Pennultz (sic) libros et quaecumque bona ipsius monasterii penes ipsum vel in eius potestate existentia, viriliter et debite compellat auctoritate capituli memorati.*

28) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 50r–51v; tamtéž, sign. A236II/8220, fol. 68v–71r.

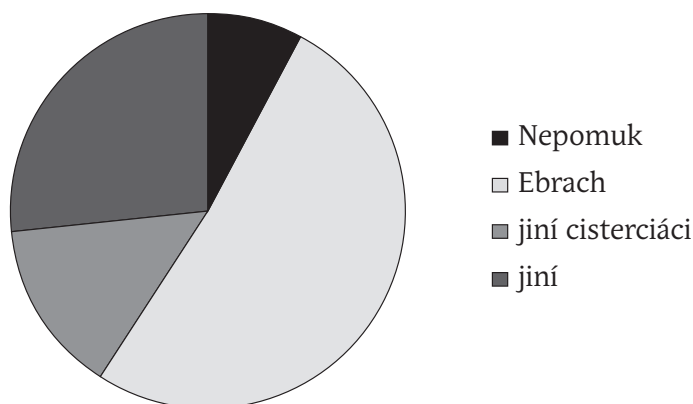
29) Pro následující výpočty však bylo nutné odstranit ze záznamů drobné nepřesnosti. Heřman místo hodnoty zapsal například „několik nocí“ či „několik pomocníků“, případně „dvě nebo tři noci“. Tato místa jsem nahradil průměrnými hodnotami, vypočítanými z ostatních, většinou přesných záznamů. V případě podvojného údaje jsem volil vždy vyšší hodnotu. Pomocná jednotka „pohoštění“ vyjadřuje přespání člověka nebo ustájení koně přes jednu noc, respektive jejich nasycení, pokud nepřenocovali. Pokud například host ve dvoře strávil dvě noci s pomocníkem a dvěma koňmi, je výsledný počet pohoštění roven osmi – 2 noci × (2 lidé + 2 koně).

V prvním období (1. prosince 1418 – 30. listopadu 1419) Heřman hostil 66 návštěv (z toho nepomučtí 10), což činí 681 „pohoštění“ (z toho nepomučtí 33). Pro grafické vyjádření jsem návštěvy rozdělil na čtyři skupiny: osoby z kláštera Ebrach, členové a poslové nepomuckého konventu, jiní cisterciáci a ostatní (osoby světské či blíže neurčené). Mezi „jinými cisterciáky“ je v tomto období započítána návštěva jednoho mnicha z Plas. Jinak se většinou jedná o vizitátory a mnichy či konvrše z klášterů franských (Heilsbronn) a rakouských (Wilhering, Rein). Rozložení nepomuckých návštěv v průběhu roku je rovnoměrné, jen přibližně v dubnu/květnu zaznamenáváme tři návštěvy po sobě. Personální složení nepomuckých návštěv bylo pestré. Vystřídali se jak příslušníci konventu a pomocný personál, zvaní neurčitě *quidam monachus*, *quidam nuncius*, *quidam juvenis* a *famulus*, tak i držitelé nižších funkcí *subbursarius* a *subprior*. Jen tři návštěvy byly doprovázeny pomocníky (*famuli*, většinou jeden nebo dva) a pouze dvě přijely na koních (*subprior* a *subbursarius*), takže v tomto období měl konvent k dispozici minimálně jednoho či dva koně. Jednou byl ve sledovaném období v ebrašském dvoře hostem sám nepomucký opat. Všichni jmenovaní setrvali jednu nebo dvě noci, jen zástupce pokladníka tři.

Ve druhém období (1. prosince 1420 – 30. listopadu 1421) se na dvoře vystřídalo 127 návštěv (z toho nepomučtí 12), skládajících se z 1624 „pohoštění“ (z toho nepomučtí 127). Mezi „jinými cisterciáky“ se skrývá i velká vizitace opata z Morimundu, při které Heřman hostil až 16 osob, a návštěva opata ze Zlaté Koruny, který zde se dvěma pomocníky a třemi koňmi strávil jednu noc. Nepomucké návštěvy jsou v tomto roce rozprostřeny méně rovnoměrně. Tři z nich proběhly s většími rozesupy v první polovině roku, zatímco v jeho závěru (září/říjen) je jich soustředěno devět. Personální složení těchto exulantských návštěv představuje směsici mnichů (*nonnus de Pomuck*, *frater ... de Nepomuck*, *monachi de Nepomuck*) a služebníků (*famulus domini de Nepomuck*, *familiaris domini de Nepomuck*; někdy přijeli samostatně, jindy jako doprovod mnichů). Třikrát Heřmana navštívil také nepomucký opat. Ve zkoumaném období se již nesetkáváme s držiteli nepomuckých klášterních funkcí. Můžeme sice uvažovat, že Heřman tyto informace nezaznamenal, nejeví se to však jako pravděpodobné, jelikož v případech jiných cisterciáckých návštěv jsou funkce osob udávány velmi často. Většina nepomuckých návštěv je opět krátká (jedna či dvě noci), kromě návštěvy bratra Jana (osm nocí) a dvou návštěv opata (každá 13 nocí). Koně se ve sledovaném roce u nepomuckých návštěv objevují pouze u bratra Heřmana (*frater Hermannus de Nepomuck conversus fuit hic per diem et noctem cum duobus famulis et quatuor equis*), jednou pak v sedle přicestoval opat s pomocníkem (*dominus abbas de Nepomuck fuit hic cum uno famulo et duobus equis per duas dies et noctes*). Předposlední zaznamenanou návštěvu konvrše Heřmana lze patrně spojit se zprávou z téhož roku, ve které Heřman z Kottenheimu hlásil nepomuckému opatovi Arnoldovi, že za 23 zlatých prodal čtyři koně, kteří mu byli v Ebrachu svěřeni, „spolu s tím malým černým, kterého přivedl nepomucký forťář Vilém“.³⁰ Exulanti z Nepomuku pak asi koně příležitostně zpeněžovali po celou

30) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 3v, 4r; opis Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 122v, 123r: *Praeterea noveritis vestra paternitate venerabilis, quod quatuor equos, quos pro pixides [Agricola: proxime] in monasterio nostro mihi commisistis vendendos*

dobu svého exilu. Dochovala se například zmínka, že nepomucký opat prodal v roce 1424/1425 v Norimberku (Ebrachu?) svého koně za 6 zlatých.³¹



Skladba „pohoštění“ na ebrašském dvoře v Norimberku v období 1. prosince 1420 – 30. listopadu 1421 podle příslušnosti návštěvy

Ze srovnání těchto dvou statistik vyplývá, že četnost nepomuckých návštěv na ebrašském dvoře se sice ve druhém roce husitských válek oproti předválečnému stavu v absolutních (počet pohoštění; přibližně na čtyřnásobek) i relativních číslech (podíl na celkovém počtu pohoštění; přibližně na dvojnásobek) zvýšila, nicméně nárůst to není nikterak dramatický a lze jej jednoduše zdůvodnit nutností intenzivnější komunikace a organizace ohledně záležitosti nepomuckého depozitu na ebrašském dvoře v Norimberku, jak bude uvedeno dále.

Heřmanovy účty poskytují informace k celé řadě problémů, jejichž řešení je na základě dochovaného diplomatického materiálu ostatních exilových konventů komplikované. Částečně nabízí odpověď i na jednu z nejzajímavějších otázek týkajících se katolických exulantů, která (pokud je mi známo) dodnes nebyla v celé šíři položena, natož zodpovězena: Jakým způsobem si exulanti zajišťovali svou existenci? Z jakých zdrojů čerpali finance na živobytí? Jak je využívali a nakolik bylo to které řešení provizorní či trvalé?

První starostí katolických duchovních, kteří se z bezpečnostních důvodů rozhodli opustit své dosavadní působiště a vyhledat jinou, bezpečnější lokalitu v zemi nebo za jejími hranicemi, bylo zajištění transportu sebe sama a (části) svého majetku. V případě církevních institucí a konventů, které disponovaly větším množstvím knih a cenného liturgického náčiní, se nabízely dvě možnosti. Ideální bylo samozřejmě zajištění vhodného transportu, který by náklad dopravil do bezpečí. To však někdy na poslední chvíli nebylo možné, a exulanti proto museli volit druhý, v důsledcích nakonec mnohdy méně spolehlivý způsob. Poklad a knihy uschovali či zastavili u měšťanů, kteří slíbili zachování celku do doby, než je majitel vykoupí

pro 23 florenis renensibus vendidi, adiuncto tamen illo parvulo equo nigro, quem nonnus Wilhelmus portarius vester ad monasterium nostrum adduxerat...

31) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8224, fol. 22r: *Eidem teneor VI florenos pro equo suo.*

zpět. Pokud byly v těchto záležitostech stanovovány určité lhůty, nemáme o nich jedinou zmínku.

Osud nepomuckých cenností byl poměrně komplikovaný. Ještě před rokem 1420 se na ebrašský dvůr dostaly dva nepomucké kalichy, které vážily tři hřivny a dvě unce. Správce dvora Heřman je pravděpodobně předal norimberskému kupci Janovi Lengenfelderovi, u něhož se v následujících letech nashromáždilo více nepomuckých cenností, a obdržel za ně sumu peněz, z níž na neurčené účely vydal 23 zlatých.³² Nepomucký konvent se nacházel pod velkým finančním tlakem a byl nucen zastavovat část svých majetků v exilu mimo jiné také proto, aby mohl vykoupit jiné zastavené předměty od nespolehlivých opatrovníků v Čechách. Dne 27. února 1421 přinesl Heřmanovi nepomucký pokladník Ludvík list od svého opata Arnolda. Ten obsahoval instrukce, jak naložit s nepomuckými věcmi, které se tehdy nacházely na ebrašském dvoře v malé nádobě (*in parvo vase*). Heřman mu obratem odpověděl, že je zastavil u důvěryhodného norimberského měšťana za 34 kop grošů českých a tuto sumu poslal přes Jana Lengenfeldera Václavu Filipovu do Tachova. Tam měla být použita na výkup dalších věcí zastavených u vdovy Kuny Hawenitzy z Plzně, která opatrovala nějaké nepomucké poklady.³³

Václav se ale později sám objevil v ebrašském dvoře v Norimberku a nechal zde sepsat německý list svému otci Filipu z Tachova.³⁴ V listu (koncept je datovaný pouze *Nurenberg 1421*) informuje o situaci nepomuckých a prosí jej, aby od své hospodyně (*von Irr wirtin*) Kuny Hawenitzy vedle knih, které zde byly pouze uloženy, vyzvedl šest kalichů a velký kříž, zastavené v sumě 30 kop grošů českých. Dále má vzkázat do Plzně Janu Reynacken, aby i on u něj uschované předměty nechal dopravit do Tachova. Jednalo se o knihy, opatovu berlu, krucifix, mešní roucho a další drobnosti. Všechny tyto vyzvednuté a vykoupené předměty pak měly být převezeny do Norimberka k Janu Lengenfelderovi, který měl z výše zmíněné sumy 34 kop grošů uhradit nejen zástavní částku, ale také náklady na bezpečnou přepravu.³⁵ „Bezpečnost“ v tomto případě zahrnovala pokud možno tajné jednání (*heimlich bestellen*), najmutí důvěryhodného vozky (*bey einem getrewen furman*), pečlivé zabalení cenností (*wol eingeschlagen*) a jejich přepravu společně s dalšími kupeckými cennostmi (*mit anderen kauffmanschatz sicher dohin trawe gefuren*). Vcelku logické opatření, aby zmíněný vůz společně s poklady nikoho dalšího nepřevážel (*kunde keine gefuren*), bylo v rámci konceptu listu kupodivu vyškrtáno.³⁶

32) Hans Lengenfelder, podle databáze Faust in StA Nürnberg člen větší rady 1394–1439, 1413 uváděn jako majitel domu S 307 (dnes Weinmarkt 4). V listině z 12. února 1425 jmenován jako *Pfleger des Almosens von St. Sebaldi Kirhhof*.

33) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 3v–4r. Opis StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 122v–123r.

34) Agricola považuje za autora listu z nepochopitelných důvodů Heřmana z Kottenheimu, přestože je koncept čitelně a jednoznačně podepsán „Ventzel ewrer sun“. StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 124r–124v.

35) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 9r–v. Opis StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 124r–124v.

36) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 9r–v; opis StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 124r–v: ...*das ihr dieselben sache schicken wollet dem Lengerfelder gen Nurenberg wol eingeschlagen bey einem getrewen furman, der die sache und*

Uvedený list ukrývá také klíč k síti osobních vazeb, pomocí které byly nepomucké klenoty z Čech evakuovány. Po opuštění kláštera byla část pokladů zastavena, část uschována u Jana Reynackera a vdovy Kuny Hawenitzky v Plzni. Ta byla zároveň hospodyní kupce Filipa z Tachova, který měl společně se svým synem Václavem kupecké vazby na Jana Lengenfeldera z Norimberka. Někdy mezi uložením předmětů v Plzni a sepsáním listu se s Filipem v jeho kvelbu v Tachově sešli nepomucký opat Arnold a celerář Ludvík a domluvili se, jak postupovat v případě nutnosti odvézt klášterní klenoty ze země. Cennosti měly být převezeny do Norimberka, zastaveny u Lengenfeldera a zástavní suma uschována u Heřmana z Kottenheimu. Ludvík se původně chtěl přepravy osobně účastnit, kvůli zhoršování bezpečnostní situace v Čechách však byl nakonec nucen operaci řídit pomocí ústních a písemných vzkazů z exilu.³⁷

Přibližně z téže doby pochází nedatovaný koncept listu Heřmana nepomuckému opatu, ve kterém jej informuje o situaci ohledně předmětů zastavených u paní Eufémie z Prahy v Sušici.³⁸ Ta totiž byla velmi nespokojená, že se jí nedaří získat od konventu zpět zapůjčené peníze, a jala se proto cennosti rozprodávat.³⁹ V době sepsání listu již údajně prodala čtyři kalichy a jeden ornát za 20 kop a 24 grošů. Nepomucký konvent jí v té době stále dlužil ještě 102 kop a 6 grošů a ona byla rozhodnuta prodat zbývající 4 ornáty, ale nemohla najít kupce a nechtěla je prodávat pod cenou.⁴⁰ Nějakou spojitost s nepomuckými klenoty či konventem obecně měl i osud v listu zmíněného pána Reinharda z Remeše (*de Remo*), který paní Eufémii dříve doprovázel, ale kolem 24. června (1421?) ze Sušice odjel neznámo kam.

Dalším palčivým problémem exulantů po nalezení útulku a zabezpečení cenností bylo jejich hmotné zajištění. Nejjistější způsob představovalo obstarání nějakého trvalého zdroje příjmů, například věčného platu nebo funkce, na kterou byl stálý příjem navázán. Nejlepší způsob pro exulanty z řad duchovních představovalo získání benefícia, respektive přijetí vlastní osoby do zahraniční církevní instituce. V účtech ebrašského dvora se nalézá koncept listu správce dvora Heřmana ebrašským bratrům na studiích ve Vídni, který nepotvrzuje předpoklady některých badatelů, že zahraniční konventy se chovaly nemorálně a snažily se na špatné situaci

dinck mit anderen kauffmanschatz sicher dohin <kunde keine gefuren> trawe gefuren ... Auch bitten sie euch in gantzen trewen, das ir mit der obgenanten <witwen> Kuna und mit dem Jan Reinacken und mit den furireuten alle sache heymlich bestellen wollet das icht shadens dartzu geschehe...

37) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 9r–v; opis StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 124r–v: *...her Arnolt apte zu Nepomuck... als er und sein keller zu Nepomuck mit euch in ewrem gewelbe eins worden sein, das ir das tun sullet, als hat er mich auch muntlichen gebetten, <das ir die> euch zu schreiben...; tamtéž: Auch wolt her Ludwig der keller zu Nepomuck zu euch kommen, sein gen Tachawe. Do trawt er vor unfriede nicht dohin zu kumen hirumb...*

38) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 21v. Opis StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 125r.

39) Tamtéž: *...ipsa minus bene stat contenta eo quod pecuniam monasterio vestro creditam rehabere non potest.*

40) Tamtéž: *Reliquos quatuor ornatus vestras pro tunc libenter vendidisset, sed emptores non habuit, nec hodie potest habere, nisi pro medietate pretii velit vendere eos, quod tandem ipsa faciet necessitate urgente.*

exulantů přizivit.⁴¹ Heřman v listu pravděpodobně odpovídá na dotaz, zda by se nemohl ujmout mnicha-exulanta ze Zbraslavi a zaměstnat jej jako písaře: „Item ohledně mnicha písaře ze Zbraslavi byste měl vědět, že již více než půl roku podporujeme válku proti husitům tím, že do Čech posíláme ozbrojence, a že tedy dalšího písaře vydržovat nemůžeme.“⁴² Nadepsané slovo *hospites* (hosté, používáno i pro exulanty) nad zmínkou o ozbrojencích může naznačovat, že po dopsání konceptu se Heřman rozhodl připojit do listu ještě ten argument, že ve dvoře, který spravuje, exulanty také často hostí.

A jak se s otázkami ohledně hmotného zajištění vyrovnal zbytek nepomuckého konventu na hospodářském dvoře u Kremže? I na tuto otázku částečně odpovídají účty Heřmana z Kottenheimu. První dochovaný účet zahrnuje období od 1. prosince 1418 do 30. listopadu 1419, kdy asi situace nepomuckých ještě nebyla konsolidována. Zmínky o nich zde zahajuje informace, že podpřevor z Nepomuku u Heřmana uložil tři groše.⁴³ Dne 30. listopadu 1418 Heřman dostal od Hanka z Nepomuku pečetní prsten za 24 kop grošů.⁴⁴ V tomto období nepomuční od Ebrachu postupně zakoupili koně v celkové hodnotě 28 uherských zlatých⁴⁵ a za jiného zůstal konvent nějakou dobu tři kopy grošů dlužen.⁴⁶ Poměrně velkou částku 30 kop grošů (což bylo podle Heřmana 100 zlatých, asi tedy rýnských) dlužil Nepomuk z dřívějšíka za opis díla *Milleloquium veritatis Sancti Augustini*.⁴⁷ Na stejném místě zápis naznačuje, že ebraští pro nepomucké koupili stálý plat a nechali na něj vystavit listinu.⁴⁸ Kupní částka ani výše platu do účtů zaneseny nebyly, ale škrtnutí zápisu napovídá, že tato investice se Heřmanovi nějakým způsobem vrátila. Dále Heřman nepomuckým půjčil postupně jednu a sedm kop grošů bez bližšího určení.⁴⁹ V kolonce darů za toto zúčtovací období pak figurují ještě dvě staré kápě pro nepomucké za 30 grošů a o něco dále 4 feniky za „oči“ (*brýle?* – *oculis*) mnicha Konráda z Nepomuku.⁵⁰ V tomto roce exulanti od ebrašského dvora

41) Např. Dana STEHLÍKOVÁ, *Poklady kláštera v Oseku*, Starožitnosti a užité umění 3, 1997, zde s. 4.
42) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8218, fol. 21r: *Item de monacho katedrali professo in Aula Regia hoc scire debetis, quod iam per dimidium annum tot sustinemus oppositiones[?] per turbines guerrarum ex [vlozeno: hospites] armigeres transeuncium versus Bohemiam ad expugnandum Hussitas quod ... aliquam kathedralem tenere non possumus.*

43) Tamtéž, fol. 13v: *De mutuo recepi: <Item supprior de Pomuck dedit III grossos.>*

44) Tamtéž, fol. 19r: *Frater Hermannus recepit in die beati Andree ut infra: <Item Hencko de Nepomuck dicit signum scilicet pondo dextrum per unum digitum ad manum meam dextram pro 24 sexagenis.>*

45) Tamtéž, fol. 11r: *De equis venditis: primo de equo vendito in Nepomuck <pro XII florenis.> Item XIII florenis. I< > florenis. Item XII florenis. Summa 28 floreni.* Pokud byla cena jednoho koně srovnatelná s cenami koupených nepomuckých koní o tři roky později, znamenalo by to prodej pěti koní.

46) Tamtéž, fol. 46r: *Mutuavi diversis personis: <Monasterium de Nepomuck tenetur III sexagenas grossorum pro equo.>*

47) Tamtéž, fol. 46r: *Mutuavi diversis personis: Monasterium in Nepomuck tenetur 30 sexagenas grossorum vel 1 centum florenorum super libris Milleloquii.*

48) Tamtéž, fol. 46r: *Mutuavi diversis personis: <Concessus pro quibus emendus est census perpetuus litera habetur preparare.>* Tento zápis se nachází mezi jinými nepomuckými záležitostmi, a je proto pravděpodobné, že se jich také týká. V opačném případě by byl majitel platu asi jmenován.

49) Tamtéž, fol. 60r: *Mutuavi diversis personis: Domino abbati de Nepomuck concessi unam sexagenam grossorum. Eidem VII sexagenas grossorum dandas per cellerarium in Nurenberg.*

50) Tamtéž, fol. 43r: *Monachis et fratribus diversis: Item pro duabus cucullis veteribus XXX grossos Nepomuck... Tamtéž, fol. 43v: Item pro oculis nonni Cunradi de Pomuck 4 denarios.*

obdrželi půjčky a dary v přepočtu ve výši 41 kop 31 grošů a nakoupili zde zboží za 33 kop 51 grošů.

S roční mezerou v dochování pramene jsou dále k dispozici Heřmanovy účty za období 1. prosince 1420 až 30. listopadu 1421. Zde lze poprvé nalézt podrobné účetní záznamy odhalující finanční mechanismus, který nepomuckým po následující roky poskytoval finanční rezervu. Předměty z nepomuckého pokladu byly uloženy u norimberského obchodníka Jana Lengenfeldera a po částech mu přecházely do zástavy, nebo byly přímo prodávány. Takto získané peníze dostával do úschovy správce dvora Heřman z Kottenheimu, který z depozitu vybíral hotové peníze a používal je na potřeby nepomuckých exulantů. Jednak je pomocí obchodní sítě, posílá a studentů ve Vídni posílal přímo do rukou nepomuckého opata na dvůr ve Weinzierlu, jednak je využíval na nákupy nejrůznějšího zboží (které snad mohlo být v Kremži, nejbližším městě u exilového domova nepomuckých, hůře dostupné), nebo jim je vydával při jejich návštěvách v Norimberku osobně. Za kalich opata z Nepomuku (*calix domini abbatis de Nepomuck*), který údajně vážil dvě hřivny a tři unce, dostal Heřman 18 uherských zlatých, ze kterých později poslal 15 exulantům do Pasova.⁵¹ Dále Heřman ze zastavených nepomuckých kalichů získal dalších pět a později ještě 23 uherských zlatých.⁵² Od samotného nepomuckého opata Heřman v tomto roce obdržel 73, respektive 116 uherských zlatých, později dalších 34 uherských a 96 rýnských zlatých.⁵³ V opačném směru putovalo 93 rýnských zlatých.⁵⁴ Ve sloupci půjček nejvyššímu pokladníkovi v Ebrachu figuruje 26 feniků, které odnesl konvrš Heřman nepomuckému opatu na oděv (*caß*, tj. *casula*?).⁵⁵ Ze zařazení této půjčky vyplývá, že na nepomuckém exilovém hospodaření se klášter Ebrach výjimečně mohl podílet i přímo. Dále Heřman poskytl bratru Konrádovi z Nepomuku tři uherské zlaté na daně (*pro bernalis*).⁵⁶ Z menších a středně vysokých každodenních výdajů nepomuckým ebrašským dvůr hradil čtyři libry (960) feniků na loket černé látky, dvakrát 26 feniků za sýr (*pro uno caseo, pro caseo novo*), 2 libry (480) feniků za tři libry (cca 1,5 kilogramu) vosku (*III libros cere*), tři libry mandlí (*III libros amigdalorum*) a jeden groš za kahany (*igniculí?*).⁵⁷ Následují další

51) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8220, fol. 19v: *Recepi mutuo a diversis personis: Noveritis calix domini abbatis de Nepomuck habuit in pondere II markas et III untias, quod faciunt XVIII florenos, ques tenor sibi. Scilicet dedi XV florenos in Pataviam.*

52) Tamtéž, fol. 19v: *Recepi mutuo a diversis personis: Noveritis de calicibus custoditis recepi super id, quod exposuit, V florenos, quorum calices eius habebant in pondere III marcas duas untias. Tamtéž, fol. 49v: Item concessi super duabus calicibus custodibus 23 florenos.*

53) Tamtéž, fol. 21r: *Recepi mutuo a diversis personis: Dominus abbas de Nepomuck dedit LXX florenos item III florenos [nadepsáno: centum florenos, XVI florenos]. Dominus abbas de Nepomuck dedit 34 florenos ungaricales [nadepsáno: quem dedi 2 florenos super matutinali] et ducatos. Item dedit michi XCVI florenos reinenses.*

54) Tamtéž, fol. 22r: *Domino de Nepomuck XCIII florenos Reinensos.*

55) Tamtéž, fol. 40v: *Mutuavi bursario printipali: Item domini abbati de Pomuck XXVI denarios pro caß per Hermanum conversum.*

56) Tamtéž, fol. 44r: *Monachis et fratribus diversis dedi: <Item nonno Cunrado de Pomuck III denarios pro bernalis.>*

57) Tamtéž, fol. 49v: *Monachis et fratribus diversis dedi: Domino abbati de Nepomuck IIII talenta [denariorum] pro ulna panni nigri. Tamtéž, fol. 50r: <Domino abbati de Nepomuck 26 denarios pro uno caseo. Dominus abbas de Nepomuck tenetur III libros cere pro II talenta et III libros amigdalorum.*

provozní půjčky, nejprve tři groše na výdaje Jana, kaplana nepomuckého opata, později čtyři a 12 uherských zlatých bez udání důvodu. Z exulantského depozitu Heřman uvolnil dva uherské zlaté pro bratra Gerlacha z Nepomuku, který se zdržoval v klášteře cisterciáček v Peilenhofenu.⁵⁸ Další menší půjčku představovaly tři uherské zlaté na kožich pro opatova kaplana, a závěrem účtů figuruje dluh opata z Nepomuku 38 feniků za ryby.⁵⁹ V tomto roce tedy depozit dosáhl v přepočtu výše 94 kop 12 grošů, ale suma výdajů 42 kop 23 groše jej v průběhu roku zmenšila přibližně na polovinu.

Po další roční proluce pokračuje účetní materiál obdobím 1. prosince 1422 až 30. listopadu 1423. Heřman z Kottenheimu zde na prvním místě jmenuje osoby, kterým v předešlém období půjčil, a nyní dostává zapláceno (*Primo a diversis personis quibus in proxima prescripta computatione mutuaverat*). Opat z Nepomuku vrátil 20 uherských zlatých, dvě libry a deset feniků, a podle rubriky *Recepit a diversis personis* zaplatil ještě osm liber a dva feniky.⁶⁰ Půjčkou (*mutuo*) ebrašský dvůr od nepomuckých obdržel dalších šest uherských zlatých a skrze výměnu (*cambium*, pravděpodobně zaslání obnosu pomocí obchodních sítí) jeden uherský zlatý „na výdaje“.⁶¹ Pod dalším seznamem ebrašskému dvoru půjčených obnosů se postupně nalézají 32 uherských zlatých, 82 (škrtnuto a nadepsáno 44) rýnských zlatých od nepomuckého opata, dále čtyři libry feniků na Heřmanovy dluhy za věci opatova kaplana a 42 uherských zlatých, „když se vrátil z Tachova“ (myšlen pravděpodobně nepomucký opat nebo jeho kaplan).⁶² To naznačuje, že v Tachově stále zůstávaly nepomuckým nějaké finanční rezervy či zdroje, které příležitostně využívali ještě v roce 1423. Z věcí, které měli uložené či zastavené u Jana Lengenfeldera dostal Heřman dalších 112 a později ještě 30 uherských zlatých.⁶³ Později se součástí nepomuckého depozitu stalo dalších 28 uherských zlatých, 136 rýnských zlatých,

Idem tenetur I grossum pro igniculi. > Tamtéž, fol. 52r: *Domino abbati de Nepomuck XXVI denarios pro caso novo.*

58) Tamtéž, fol. 53v: *Mutuavi diversis personis: <Item dominus de Nepomuck tenetur III grossos pro expensis nonni Johannis cappellani.* > Tamtéž, fo. 54v: *<Domino abbati de Nepomuck dedi X [nadepsáno: <XI>, později <XII>] florenos. Item III florenos.* > Tamtéž, fol. 56v: *<Noverandum quod Gerlacus de Nepomuck stat in monasterio monialium prope Ratisponam proprie dictum Bullenhoven pro nunc visitator ibidem dominus de Walderbach alias dominus de Cesarea cui dedi II florenos ungaricales de florenis domini abbatis de Nepomuck.* > Opis posledního zápisu také v Kloster Ebrach Amtsbücher D7/16-IV (Agricola Chronik IV), fol. 126r.

59) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8220, fol. 57r: *<Domino de Nepomuck III florenos pro pellicone capellanis.* > Tamtéž, fol. 57v: *<Dominus de Nepomuck tenetur 38 denarios pro piscibus.* >

60) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8222, fol. 1r: *Primo a diversis personis quibus in proxima prescripta computatione mutuaverat: Dominus de Nepomuck dedit XX florenos II talenta X denarios.* Tamtéž, fol. 1v: *Recepit a diversis personis: Dominus de Nepomuck dedit VIII talenta II denarios.*

61) Tamtéž, fol. 8v: *Recepi mutuo a diversis personis: Item recepi a domino de Nepomuck VI florenos.* Tamtéž, fol. 21v: *Recepi de cambio florenos de: Item dominus de Nepomuck dedit I florenum pro expensis.*

62) Tamtéž, fol. 24v: *Recepi mutuo a diversis personis: A domino abbate de Nepomuck 32 floreni ungaricales et <82> 44 floreni Rynenses. Item recepi de rebus cappellani sui supra debita mea IIII talenta dedi sibi 42 florenos quando venit de Tachovia.*

63) Tamtéž, fol. 24v: *Recepi mutuo a diversis personis: Item Lengenfelder dedit michi ex parte supradicti domini 112 florenos currente monete. Item dedit michi 30 florenos currente monete quare plus infra.*

dvě libry a 21 feniků.⁶⁴ Nepomucký opat dlužil Heřmanovi ještě dva groše za papír, 74 feniků za bílou látku, osm liber a dva feniky na léky pro svého kaplana, jeden groš daný jeho pomocníkovi (*famulo*) a 20 uherských zlatých, které mu předal Heřmanův pokladník.⁶⁵ V tomto roce dosáhl depozit v přepočtu sumy 137 kop 15 grošů (což je nejvyšší doložený stav). Výdaje exulantů za tento rok činily 13 kop 37 grošů a byly smazány starší dluhy ve výši 16 kop 36 grošů. Zůstatek tak po součtu všech transakcí za celý rok činil 140 kop 14 grošů.

Následující účty zaznamenávají – opět po roční odmlce – období od 1. prosince 1424 do 30. listopadu 1425. Zde se lze v rubrice *Recepi mutuo a diversis personis* dočíst, že Heřman coby správce nepomuckého depotu cenností a financí v Norimberku postupně obdržel a spravuje částky v celkové výši 112 uherských zlatých, 122 rýnských zlatých a deset grošů. Zdrojem byly opět především zástavy a prodej drahých kovů u Jana Lengenfeldera (*de calice ... qui habuit pondere II mark V lot;*⁶⁶ *de quatuor marchis et 1 lot argenti*), ale u dalších a zejména menších položek se zde objevují i jiné zdroje (*pro equo suo; pro lintheaminibus*).⁶⁷ Všechny tyto zápisy jsou škrtnuté, což naznačuje, že peníze byly postupně nepomuckým v hotovosti či ve zboží vydány. Heřman nechal svého pokladníka pro nepomuckého opata Arnolda nakoupit nespécifikované zboží za 15 uherských zlatých, zaplatil mu za 6 feniků holiče (*pro rasura*), koupil mu papír za groš, vlašské ořechy (*pro nucleis persicorum*) za dva feniky, na živobytí mu dal dva groše a 12 feniků na obuv (*pro calciatibus*).⁶⁸ Nepomucký opat později svěřil Heřmanovi do úschovy ještě 200 rýnských zlatých, ze kterých mu Heřman po čase 50 poslal zpět přes Kristiána Kolera.⁶⁹ Jakémusi Mikulášovi Pistoris dlužil Heřman 50 feniků, které dostali nepomuční.⁷⁰ Dále Heřman půjčil kaplanovi nepomuckého opata čtyři feniky na půl libry (cca 250 g) anýzu, osm feniků na stejné množství kmínu, 20 feniků na unci kvalitní skořice (*pro uncia electi cinomoni*), tři libry a 10 feniků na 20 liber fíků, čtyři libry feniků na deset liber mandlí, osm grošů na tři libry hroznů, 191 (grošů?) na tři libry oleje a deset grošů

64) Tamtéž, fol. 24v: *Recepi mutuo a diversis personis: Ego teneor domino abbati de Nepomuck 28 florenos ungaricales et 136 florenos Reinenses et II talenta 21 denarios.*

65) Tamtéž, fol. 59v: *«Dominus abbas de Nepomuck tenetur II grossos pro papiro. Item 74 denarios pro albo panno. Idem pro medicinalibus cappellani sui VIII talenta II denarios. Item I grossum datos famulo. Idem tenetur XX florenos datis per bursarium nostrum.»*

66) Z tohoto zápisu se dovídáme i aktuální cenu stříbra: 1 hřivna za 9 (uherských?) zlatých. StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8224, fol. 22r: *Sit I marck pro IX florenos.*

67) Tamtéž, fol. 20r: *Item per dominum de Nepomuk X florenos. Item per dominum de Nepomuck XV florenos. Tamtéž, fol. 22r: «Recepi mutuo a diversis personis: Teneor domino de Nepomuck 28 florenos [nadepsáno: ungaricales] et 122 florenos rinenses. Eidem teneor VI florenos pro equo suo. Item recepi de calice XVI florenos ungaricales, qui habuit pondere II mark V lot. Sit I marck pro IX florenos. Eidem teneor XV florenos. Eidem teneor I florenum II grossos pro lintheaminibus. Item de quatuor marchis et I lot argenti 21 florenos 8 grossos.»*

68) Tamtéž, fol. 22r: *«Expendi pro domino de Nepomuk pro bursario XV florenos. Item pro rasura VI denarios. Item pro papiro I grossum. Item pro nucleis persicorum II denarios. Item expensas pro victu idem domino II grossos. Item pro calciatibus XII denarios.»*

69) Tamtéž, fol. 22r: *Dominus abbas de Nepomuk dedit ad servandum II centa florenos reinenses currentis monete. Dedi sibi per Kristianum Koler L florenos.*

70) Tamtéž, fol. 23v: *Recepi mutuo a diversis personis: Teneor fratri Nicolao pistoris L denarios concessi domino de Nepomuck.*

a tři feniky na prsten, 48 feniků na šest liber rýže; Heřmanův pokladník jim poskytl deset uherských zlatých, 50 feniků na jakousi listinu z Vídně, dále kaplanovi opata z Nepomuku 12 feniků na 2 loty kerblíku, deset feniků na dva loty cicváru a deset feniků na dva loty galkánu.⁷¹ V průběhu roku tak dosáhly příjmy výše 103 kop devět grošů. Po odečtení výdajů ve výši 14 kop 27 grošů činil zůstatek 88 kop 42 groše.

Poslední dochované Heřmanovy účty zahrnují období od 1. prosince 1426 do 30. listopadu 1427. Ve zmíněném roce písař opět nejprve zaznamenával splácení půjček z minulého roku. Pod touto rubrikou stojí, že nepomucký opat vrátil dva šilinky a deset feniků.⁷² Rubrika *Recepi mutuo a diversis personis* pak informuje o tom, že nepomučtí mají u Heřmana uschován jeden uherský a 105 rýnských zlatých.⁷³ Heřman za nepomucké zaplatil také dva uherské zlaté a deset feniků za jakousi listinu kardinála Jordana Orsiniho.⁷⁴ V závěrečném seznamu všech příjmů a výdajů se lze dočíst, že Heřman v tomto roce vykoupil dva svazky *Antiquitates Judaicae* Flavia Josefa a dva nespécifikované svazky Isidora ze Sevilly, prodané nepomuckými norimberským dominikánům.⁷⁵ Výkupní sumu bohužel nelze stanovit. Víme pouze tolik, že z 48 a půl uherského zlatého byly vykoupeny zmíněné rukopisy, ale také nakoupen pergamen, léky a vyplacen písař. V tomto roce tedy příjmy dosáhly výše 28 kop 21 groše a zůstatek po odečtení výdajů a splátek činil 27 kop a 43 groše.

Od roku 1427 jsou již informace o nepomuckých financích v Norimberku vzhledem k absenci dalších účetních sešitů téměř nulové. V posledním dochovaném sešitu se však nalézá koncept kvitance, kterou 10. listopadu 1429 sepsal nepomucký opat Arnold ve prospěch Heřmana z Kottenheimu. Podle ní v tomto roce poslal ebrašský dvůr v Norimberku do Vídně nepomuckým exulantům poslední zásobu zde uschované hotovosti (*omnem pecunias, qua circa ipsum deposuimus custodiendas ... transmissit*).⁷⁶

71) Tamtéž, fol. 56v: *Mutuavi diversis personis: <Domini abbatis de Nepomuk cappellano IIII denarios pro I [1/2] libra anizi. Eidem VIII denarios pro I [1/2] libra cimini. Eidem pro uncia electi cinomoni 20 denarios. Item pro 20 libras ficuum III talenta X denarios. Item pro X libras amigdalorum III talenta [denariorum]. Item pro tribus libras uvarum VIII grossos. Item pro VIII libras olei 191 für digitalis X grossos III denarios. Item pro VI libras Reis 48 denarios. Item bursarius X florenos. Domino abbati de Nepomuk primo L denarios pro literam de Wyenna. Cappellano domini de Nepomuk pro II lot cariofolorum XII denarios. Item II lot zitwaris X denarios. Item II lot galigari X denarios.>*

72) StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8226, fol. 1v: *Primo a diversis personis quibus in proxime prescripta computatione mutaverat de bursa procuratoris: Item dominus abbas de Nepomuk dedit II solidos X denarios.*

73) Tamtéž, fol. 17r: *Recepi mutuo a diversis personis: Domino abbati de Nepomuck teneor 1 florenum ungaricalem et centum et V florenos reinenses.*

74) Tamtéž, fol. 51r: *<Mutuavi diversis personis: Dominus abbas de Nepomuck tenetur II florenos X denarios concessos pro literam domini Jordanis Cardinalis.>* Totéž zopakováno (včetně proškrtnutí) tamtéž, fol. 57v.

75) Tamtéž, fol. 56v: *Item ... nec non pro redemptione duorum voluminum Josaphi Antiquitatis et duorum voluminum Ysidori monasterii Nepomuckcensis que vendita fuerunt monasterio predicatorum in Nurenberg XLVIII ↵ florenos.*

76) Tamtéž, fol. 11r: *Nos frater Arnoldus abbas monasterii Nepomuck ordinis cisterciensis pragensis diocesis ad universorum noticiam deducimus proponentes, quod frater Hermannus procurator curie ebracensis in Nurenberg omnem pecunias, qua circa ipsum deposuimus custodiendas ad iussiciem <et mandatum> nostras per cambium nobis ad Wyennam fideliter et integraliter transmissit ... In hac rei*

Výpovědní hodnotu výše ročního zůstatku samozřejmě nelze přeceňovat. Jednotlivá účetní období nepředstavovala uzavřené celky, které by bylo možné přesně vyčíslit. Celý tento finanční mechanismus byl neustále v pohybu, jednotlivé opatrované částky a pohledávky se přelávaly z roku do roku a nelze přesně určit, jaká pravidla byla pro finanční styk mezi nepomuckými a ebrašským dvorem sjednána (v jakých termínech a jak budou placeny pohledávky, za jakých okolností může Heřman použít prostředky z depozitu atd.) a zda se průběžně neměnila. Účty ebrašského dvora jakožto hlavní pramen se navíc dochovaly jen pro každý druhý rok a chybějící informace by mohly vyvozované závěry radikálně změnit. Vedle tohoto omezení jsou závěry limitovány i tím, že zmíněné účty zachycují pouze část – přestože velmi důležitou – celé nepomucké exilové ekonomiky. Ne všechny dluhy asi byly odečítány z depozitu, některé se nepomuční snažili splácet z jiných zdrojů. Víme také, že depozit sloužil i mnichům odloučeným od svého konventu. Dokládá to výše uvedený zápis z roku 1421, kdy Heřman z nepomuckého depozitu (*de florenis domini abbatis de Nepomuck*) uvolnil dva uherské zlaté pro bratra Gerlacha z Nepomuku, nacházejícího se v klášteře Peilenhofen. I přes tato omezení však lze v popsáném vývoji pozorovat tendenci počátečního růstu a následný pozvolný pokles nepomuckých financí, který nastal v letech 1423–1429. Účty také ukazují, že nepomuční navyšovali svůj depozit postupně, a to i ze zdrojů v Čechách. Dokládá to výše zmíněný zápis z roku 1423, kdy Heřman získal 42 uherských zlatých poté, co se některý z nepomuckých bratrů vrátil z Tachova. Je zde tedy patrná snaha zachovávat maximální možnou výši depozitu. Následný trvalý pokles jeho finanční hladiny ale naznačuje, že v roce 1423 byly zpeněženy jedny z posledních cenností, které se ještě podařilo vyzvednout od jejich dočasných strážců a zastavit u Jana Lengenfeldera.

Z výše uvedených informací lze sestavit pravděpodobný průběh exilové existence nepomuckých: jádro konventu se stáhlo na hospodářský dvůr u Kremže, některým jedincům však bylo záhy nalezeno místo v zahraničním klášteře – snad pro odlehčení rozpočtu exilové komunity. K jejímu definitivnímu rozpuštění asi došlo na přelomu dvacátých a třicátých let, kdy byla vyčerpána zásoba peněz v Norimberku. Tehdy se v zahraničních klášterech objevují další nepomuční bratři. Dobových informací, na jejichž základě by takovýto soud získal potřebnou váhu, je však k dispozici velmi málo. Co nám proto mohou nabídnout pozdější prameny? Ebrašské nekrologium z 18. století sice udává jména šesti osob původem z Nepomuku, jež byla opsána ze staršího nedochovaného nekrologia, nicméně roky úmrtí či bližší souvislosti zde chybí.⁷⁷ Johannes Jäger však podle dvou raně novověkých rukopisů *Series reverendissimorum dominorum abbatum et omnium religiosorum exempti monasterii Ebra-censis* a pozdně středověké klášterní kroniky mnicha Johana Niblinga (1463–1526) sestavil soupis všech známých členů ebrašského konventu.⁷⁸ Tato práce ukazuje, že prostupnost osob mezi filiačním vztahem spojenými konventy byla obvyklá již

testimonium secretum nostrum presentibus duximus appendentes. Anno domini etc. XXIX^{no} in crastino beati Martini episcopi et confessoris.

77) Universitätsbibliothek Würzburg, Abteilung Handschriften und Alte Drucke, sign. M. ch. f. 44.

78) Johann JÄGER, *Verzeichnis der Äbte und Religiosen der Cisterzienser-Abtei Ebrach 1126–1803*, Bregenz 1903.

v předhusitském období: již pod opatem Petrem I. (1385–1404) jsou zapsáni konvrš *Heinricus de Nepomuck* a mnich *Dilmannus de Nepomuck*.⁷⁹ Ve dvacátých letech byl za pontifikátu opata Bartoloměje (1426–1430) v Ebrachu přijat mnich *Wilhelmus de Nepomuck*.⁸⁰ Následujícím ebrašským opatem se stal dřívější správce norimberského klášterního dvora Heřman (III.) z Kottenheimu (1430–1437),⁸¹ za jehož působení byl v Ebrachu přijat titulární nepomucký opat Mikuláš Žďárský (*Sars vel Sahars*), zesnulý kolem roku 1440.⁸² Kronika ebrašského převora Josefa Agricoly z 16. století o Mikulášovi navíc udává pouze tolik, že „dobře panoval“.⁸³ O něco dále však lze nalézt rubriku „Seznam řeholníků našeho řádu, kteří původně působili v jiných kláštorech našeho řádu, ale po jejich rozpadu byli vybráni k životu ve společenství s velmi zbožnými a učenými lidmi v Ebrachu ve vsí disciplíně a poslušnosti na čas jako hosté, nebo zde získali místo v konventu, a po své smrti zde byli pohřbeni“.⁸⁴ Jediný téměř jistý exulant z husitských Čech v Ebrachu (mimo opata Mikuláše) je v Jägrově práci zmíněný mnich Vilém z Nepomuku. Jeho příchod je blíže specifikován: „...za řádění husitů v Čechách byl kolem roku 1430 přijat do Ebrachu a zemřel [zde neznámého roku] 17. srpna.“⁸⁵ Vedle něj se v seznamu objevují ještě dva další mniši, u kterých je pobyt v exilu pravděpodobný: „Jindřich Töckler, mnich a kněz profes z Langheim, zde zemřel 1. listopadu. Pocházel z Nepomuku v Čechách a utekl do mateřského kláštera. Prokazoval dobré mravy, pohřben byl v Ebrachu.“⁸⁶ Mnich a kněz Konrád, probošt v Nepomuku, zemřel v Ebrachu neznámého roku 5. ledna.⁸⁷ Tyto informace v souhrnu podporují výše uvedený soud, že část členů nepomuckého konventu pravděpodobně žila přibližně do konce dvacátých let v komunitě u Kremže. Až kolem roku 1430 či ještě později byli v Ebrachu přijati opat Mikuláš Žďárský, bratr Vilém a snad i probošt Konrád. Pravděpodobně ve stejné době byl

79) Tamtéž, s. 38.

80) Tamtéž, s. 40.

81) Tamtéž, s. 41.

82) Tamtéž, s. 43.

83) StA Würzburg, Kloster Ebrach Amtsbücher, sign. D7/16-I (Agricola Chronik I), pag. 384: 27. *Nicolaus Sars vel Sahars, abbas in Nepomuck, de Ebrach receptus. Ita habetur parte 4. compilationum Niblingi prioris in Ebrach folio 65. et addit, eum bene rexisse, quod tantunde laudis est, quasi omnia bene gesta brevius et melius exprimere non potuisset, quam hac brevi et encomiosa dictione, bene rexit. In mortilogio ebracensi etiam eiusdem fit memoria ad diem octavum augusti. Videtur autem floruisse circa annum Domini 1440.*

84) Tamtéž, pag. 550: *Index quorundam religiosorum ordinis nostri, qui in aliis quidem monasteriis religionem cisterciensem originaliter professi fuerant, sed sparso odore undequaque religiosissimorum et doctissimorum hominum in Ebraco cum omni disciplina et observantia monastices altissimo famulantium, eorum confortio iungi optabant, ut vel ad tempus ut hospites ipsis conviverent, vel etiam professionem suam apud ipsos firmarent et tandem ibidem mortui locum sepulturae obtinuerunt.*

85) Tamtéž, pag. 555: 158. *Wilhelmus de Nepomuck monachus et sacerdos, furientibus tunc hussitis in Bohemia stabilitatem in Ebraco firmavit circa annum domini 1430. Obiit die 17. augusti.*

86) Tamtéž, pag. 555: 155. *Heinricus Töckler monachus et sacerdos de Lanckheim professus, hic 1. novembris obiit. De Nepomuck in Bohemia sequentes ad Matrem suam confugiente, hac bona conversationis appelebant, eoque recreati tandem communi omnium matri terra demandati sunt in Ebraco.*

87) Tamtéž, pag. 556: 159. *Conradus sacerdos et monachus praepositus in Nepomuck, 5. die Januarii habetur eius memoria in necrologio nostro.*

bratr Göbellin z Nepomuku přijat v klášteře v Heilsbronn. ⁸⁸ Přesto je třeba tento závěr vyslovovat opatrně a s vědomím nedostatečné pramenné základny. Nepřímo jej ale podporují i informace o tom, že ebrašský opat Heřman III. se ve třicátých letech potýkal s příliš vysokým počtem mnichů, způsobeným přílivem exulantů. Dne 21. února 1433 si na basilejském koncilu vyprosil listinu, podle které koncil nařídil „urovnat spory s würzburským biskupem kvůli dluhům a osobám, které musel vzhledem k hostitelské povinnosti přijmout.“ ⁸⁹ O dva roky později pak opat Heřman požádal konvent kláštera Wilhering, který jím byl krátce předtím vizitován, aby přijal několik z nemalého počtu u něj přebývajících „hostů“ (tj. exulantů). Jako prvního s listem vyslal bratra Jana z kláštera na Zbraslavi, „který kvůli zničení svého kláštera již více než tři roky žije v Ebrachu a velmi dobře se chová.“ ⁹⁰

Z výše uvedených informací vyplývá, že jak samotná existence, tak každodenní ekonomika nepomuckého konventu byla v exilu „dvoukolejná“. Konvent byl ve dvacátých letech zčásti rozpuštěn a finance mu poskytovala jak pokladna a hospodářství konventu na dvoře ve Weinzierl u Kremže a hotovost v rukou

88) V tamních klášterních účtech zanechal Göbellin stopu v letech 1431–1437 coby kustod a roku 1438 jako infirmář. Viz StA Nürnberg, Kloster Heilsbronn, Rechnungen, č. 3 (1408–1442), fol. 131v–194v. Není úplně jasné, od kdy Göbellin ve zmíněném konventu pobýval. V univerzitní knihovně Erlangen se zachovaly dva jím psané rukopisy, dokončené v letech 1423 a 1436/37: Universitätsbibliothek Erlangen, Ms. 653 (Irm. 672), fol. 142v: *Explicit vocabularium scriptum et finitum per fratrem Voebellinum de Pomuek anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo tertio*. Tamtéž, Ms. 154 (Irm. 474), fol. 154r: *Explicit expositio Regule beati Benedicti abbatis per venerabilem dominum Bernhardum secundum abbatem monasterii Cassinensis compilata anno Domini M^oCC^o LIII^o. Scripta autem a fratre Goebelino procurante venerabili patre domino Ulrico dicto Koetzler huius hailsprunnensis monasterii abbate XXII^o. Anno Domini MCCCCXXXVI^o*. Popisy rukopisů jsou dostupné online: http://www.manuscripta-mediaevalia.de/hs/katalogseiten/HSK0601b_b385_jpg.htm; http://www.manuscripta-mediaevalia.de/hs/katalogseiten/HSK0601a_b160_jpg.htm (27. 10. 2014). Jaroslav Kadlec a manželé Machilkovi předpokládali, že již v době psaní prvního byl Göbellin v uvedeném klášteře. J. KADLEC, *Katoličtí exulanti*, s. 56 (rukopis Ms. 653 /Irm. 672/, uvádí dvakrát jako signatury Ms. 653 a Irm. 672 a vzhledem k této chybě jmenuje i dva autory, Göbelina a Böbellina); F. MACHILEK – M. MACHILEK, *Der Liber breviariorius*, s. 375. Avšak kniha mohla být zpočátku v rukou nepomuckých exulantů a do klášterní knihovny (vlastnická poznámka *liber ste. Marie virg. in fonte salutis*) přibýt až v rámci Göbelinova pozdějšího příchodu. Tuto možnost podporuje formulace explicitů obou rukopisů (*per fratrem Voebellinum de Pomuek; a fre. Goebelino procurante venerabili pre. dno. Ulrico dicto Koetzler huius hailsprunnensis monasterii abbate*) a do jisté míry také zmínka o bratru stejného jména (*Gobellino*), kterému Heřman z Kottenheimu podle svých účtů v roce 1425 dlužil 20, resp. 10 mincí neznámé měny „za návštěvu lékárny“. Viz StA Würzburg, Kloster Ebrach, sign. A236II/8224, fol. 22r: *Fratri Gobellino teneor <20> X supra salutare apothecae*. Jestliže se jedná o téhož mnicha, snad by s ním Heřman neřešil své záležitosti v Norimberku, pokud by již Göbellin přebýval v klášteře Heilsbronn, přestože kategoricky to vyloučit nelze. Další nepřímou indicií je dar čtyř grošů „jednomu mnichu z Čech“ v roce 1437 (*uni monacho de Bohemia IIII gr.*). Vzhledem ke každoročním výdajům na léky mu asi zdraví nesloužilo nejlépe (1434: *Item pro medicina mea et expensis meis atque pro solacio meo et sociorum meorum XIII^o V^o*; 1435: *Pro medicinalibus in infirmitate mea III^o VIII^o dn.*). Rokem 1438 jeho stopa z heilbronnských klášterních účtů mizí.

89) StA Würzburg, Kloster Ebrach Urkunden, sign. 1433 März 21/II. Originál listiny vzhledem k poškození nelze objednat k předložení do badatelný StAWü ani k digitalizaci.

90) Stiftsarchiv Wilhering, sign. 1435 III 28: *Abt Hermann v[on] Ebrach an den Abt Ulrich v[on] Wilhering. Als er kürzlich in Wilhering visitirte, habe ihn dieser gebeten, ihm einige in seinem Kloster hospitirende Priester zu senden, deren er einen nicht geringen Mangel habe. er sendet ihm nun den Überbringer dieses Schreibens den Fr. Johannes, Profießpriester des Kl[osters] Aula-regia, der wegen Verödung seines Klosters schon mehr als 3 Jahre in Ebrach lebte und sich sehr wohl verhielt.*

jednotlivých jeho členů, tak i finanční depot v rukou správce ebrašského dvora v Norimberku. Vzhledem k tomu, že bližší informace máme k dispozici pouze o druhém z těchto hlavních zdrojů, nelze odhadnout, který z nich byl důležitější. Informace o přijetí Göbellina v Heilsbronnu a několika nepomuckých mnichů včetně opata v Ebrachu kolem roku 1430 spolu se zmínkou o vyčerpání depotu v roce 1429 by mohly naznačovat, že po zániku depotu již nebyl chod komunity ve Weinzierl udržitelný, a konvent proto byl definitivně rozpuštěn. Na druhou stranu ale nelze zapomínat, že pozdější přijetí do spřátelených institucí mohla být dána i jinými faktory než pouhou ekonomickou situací. Svou roli mohla hrát i pesimistická vyhlídka na porážku husitů a obnovení kláštera či další v prame-
nech nezachycené pohnutky.

Namísto je také otázka, proč byl nepomucký depot uložen v instituci mateřského kláštera a proč právě v Norimberku. Toto umístění spojovalo mnoho výhod. Šlo o významný a dobře fortifikovaný komunikační uzel na trase mezi Ebrachem a Weinzierlem. Mateřský klášter za nepomucké nesl jistou zodpovědnost ve struktuře řádu a jistě mu vyhovovalo, že získal poměrně dobrý přehled o tom, jak se exulanti se svou životní situací potýkají. Prostřednictvím norimberského dvora mohl ebrašský opat nepomuckým v potřebný moment rychle pomoci. Správce dvora a pozdější ebrašský opat Heřman byl navíc výtečný ekonom, který zprostředkoval finanční transakce mezi zmíněnými kláštery již v době předhusitské. Nepomuční tak v nouzi mohli využít jeho kontakty na bohaté, ale především spolehlivé norimberské kupce, kteří jim byli ochotni půjčit peníze oproti zastaveným klášterním klenotům.

Přes nové poznatky, které analýza exilové organizace a každodenní ekonomiky nepomuckých přináší, se stále jedná jen o jeden příklad z mnoha. Nelze proto s jistotou říci, zda bylo podobné jednání běžné i u dalších uprchlých konventů, přestože mnohé doklady o zástavách klášterních a kostelních klenotů by tomu nasvědčovaly. Nezpochybnitelným závěrem této studie je fakt, že osudy katolických exulantů z husitských Čech byly složité a křivolaké a nelze o nich činit zkratkovité kategorické závěry na základě několika málo pramenných zmínek, jak se tomu někdy děje.

SUMMARY

Cistercians from Nepomuk in exile during the Hussite wars (1419–1436)

The analysis of the newly discovered sources has allowed the assembly of the following narrative on the fate of the Nepomuk monastery in exile. Based on the 22 September 1417 agreement of the general chapter to disband the monastery for economic reasons, the cloister was apparently abandoned the next year. The abbot with the core of the monastery settled at the economic court in Weinzierl bei Krems. The purchases of horses from the maternal cloister indicates that at that time many monks set out on journeys. Some found refuge in foreign Cistercian cloisters (for instance in Rein, Peilenhofen, or Altenberg). The abbot himself often stayed at the court of the cloister Heiligenkreuz in Vienna; he and other monks visited Nuremburg and Ebrach. An analysis of the records of guests accommodated at the court of Ebrach Abbey in Nuremburg show that

the Nepomuk monks stopped here more often after the outbreak of the Hussite wars than in the pre-Hussite period.

The increased need for stays in Nuremburg can be explained by the discovery of how the Nepomuk monks financed their stay in exile, because the Nepomuk monies were accumulated at the court in Ebrach that had been acquired by the gradual sale or pledge of cloister valuables to local merchants. Many of these valuables were hurriedly pledged in Bohemia to the burghers in Pilsen and Sušice and the Nepomuk monks encountered large problems when they tried to redeem them and safely transport them to Nuremburg. From the saved monies, the exiles gradually had smaller amounts sent to Weinzierl or had necessities directly purchased for them.

Through an analysis of the accounts of Nuremburg court administrator, Hermann from Kottenheim, it is possible to assemble the approximate development of the amount of the Nepomuk financial reserves. Until 1423, the amount of money grew, but then the exiles apparently ran out of valuable objects which could be liquidated. Therefore, from that year the remainder dwindled, until this source of finance disappeared – on 10 November 1429 the Nepomuk abbot acknowledged in writing that all of his money was already exhausted. So the exile community in Weinzierl had to be disbanded around 1430. The remaining monks mainly found pensions in Cistercian cloisters in Franconia and Austria (Ebrach, Heilsbronn, Wilhering).